

Núm 3, novembre-desembre de 2010

Nit d'Ànimes — Els Espananens pels carrers de Puigcerdà

Foto: Gael Piguillem

IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entath Desenvolupament
e era Promoció deth Naut Pirineu e Aran

Diputació
de Girona

Consell Comarcal
de la Cerdanya

AJUNTAMENT
DE PUIGCERDÀ

AJUNTAMENT
DE LLÍVIA

AJUNTAMENT
DE BOLVIR

AJUNTAMENT
D'ALP

AJUNTAMENT
D'URÚS

AJUNTAMENT
DE GER

MUSEU
El Convent
de Puigcerdà
CERDÀ

HOSPITAL DE
PUIGCERDÀ
CENTRE HOSPITALARI DE LA Cerdanya

"la Caixa"

Sedi
Serveis i Distribució

campus
CERDANYA

Viladrau

TIARA
PARQUET
1920

Índex

- Pàg. 3, Boscos, bolets, història, silenci i fotografies..., Alfred Pérez-Bastardas
- Pàg. 4, *Ciència Ficcio*: "El agente de las estrellas", Enric Quílez i Castro
- Pàg. 5, *A les telúries*: "Bolets, boletaires i cagamandúrries", Enric Quílez i Castro
- Pàg. 6, *Poesia*, Jordi Pere Cerdà
- Pàg. 7, *Activitats realitzades*, Grup de Recerca de Cerdanya
- Pàg. 12, El Transpirinenc: abans i avui, Gerard Cunill
- Pàg. 13, Qui Fira passa, 30 edicions empeny, Alfons Mills i Munt
- Pàg. 14, Els rom, Miquel Llimona
- Pàg. 15, *Tecnologia*: Turisme cultural i Realitat Augmentada, Francesc X. Esteban Barbero
- Pàg. 16, El bloc "Operació Cabrinetty", Erola Simon Lleixà i Àngels Terrones
- Pàg. 19, *Puigcerdà (1874-1936): L'arribada del segle XX a la Cerdanya*, Enric Quílez i Castro
- Pàg. 20, Campanya de qüestació popular per la recuperació de l'estàtua del general Cabrinetty
- Pàg. 21, *A la cua del pa*, La colla de Cua de Llop
- Pàg. 22, *Hostes vingueren que de casa ens tragueren*, Lo minyó de Montellà
- Pàg. 23, Cerdans del Baridà, Guillem Lluch
- Pàg. 24, El Festival d'Orgues de Ponent i del Pirineu visita Puigcerdà, Albert Piñeira
- Pàg. 25, Agenda d'activitats del GRC del proper bimestre.

Editorial

Arribem al número 3 de la revista QUEROL. En aquest número, clarament tardoral i precursor de l'hivern, parlarem de diferents temes.

Un dels temes recurrents quan arriba la tardor a la Cerdanya és la superpoblació dels boscos per part de gent provinent de tot arreu: passejants, boletaires, caçadors... Els nostres boscos han de suportar una càrrega humana molt superior a allò que toleren amb facilitat i els ecosistemes es degraden.

Precisament, el debat gira no tant als usos que cal donar-li al bosc com si cal regular-hi l'accés o si cal establir una taxa per anar a collir bolets. Les postures estan enfrontades i els debats són força calents, en arribats en aquest punt.

La tardor també és una època de congressos, jornades de tot tipus, fires... La Cerdanya no se n'escapa: el GRC organitza enguany unes Jornades de Divulgació sobre el Parc Natural del Cadí-Moixeró, mentre que a Bellver hi ha unes sobre el tema del bandolerisme i a Martinet, es parla del memorial dels búnquers. I de fons, la fira del cavall de tardor de Puigcerdà.

Sembla que tots ens posem d'acord per fer activitats d'una certa entitat alhora.

D'aquests temes i de molts altres, parlarem en aquest tercer número de la revista QUEROL.

Si voleu escriure algun article per la nostra revista sobre temàtica preferentment cerdana, només cal que ens el trameteu a la següent adreça electrònica:

grup@recercacerdanya.org

I si compleix amb uns mínims requisits, el publicarem.

Esperem que aquest tercer número us agradi i en gaudiu tant com nosaltres l'hem gaudit preparant-lo.

Enric Quílez i Castro

President del Grup de Recerca de Cerdanya

Boscós, bolets, història, silenci i fotografies...

Per Alfred Pérez-Bastardas

Ja hem entrat a l'hora clau de l'estació en què ens disposem a llançar-nos com una fera salvatge dins dels bosc per omplir el cistell de... tot el que creix i ens sembla útil a la menja. Bolets inclosos, però també vosc, boix grèvol, molsa, brancatge d'avet, i més enllà, escorça de suro, i qui sap què més. Però els boscós no són una indústria.

I cada any comença de nou aquesta follia. De fet això s'assembla als indrets de la costa catalana quan cap al maig tothom es precipita a les platges, per estirar-se i prendre el sol. Després ja vindrà banyar-se i capbussar-se.

La precipitada sortida direccional a la muntanya té un punt de dislèxia entre anar al bosc perquè la platja ja no és pertinent i l'ànsia de buscar-hi qualsevol cosa que els "nostres" boscós són capaços de produir.

I és que "Catalunya és un país de boscós i (nosaltres sense saber-ho)", terme didàctic, que és com expressa el naturalista i geògraf Martí Boada. El 60% del territori català està cobert de bosc o matoll en fase de créixer. A Europa és potser el que té més extensió i això té les seves repercussions. Hem incidit en zones boscoses amb el nostre afany boletaire, però també i això és més greu socialment, amb la "urbanització" dins de zones de bosc mediterrani, el que equival a tenir un potencial perillosíssim de foc que pot cremar bosc i casa. El bosc en alguns indrets de la mediterrània és l'aixopluc de les urbanitzacions. Ara ja està fet. I portem molts anys així.

Però a l'Alt Pirineu, a la Cerdanya, això no ha passat, i esperem que no passi... potser perquè és de difícil colonització. Aquí el bosc és el nostre patrimoni natural, la font per fer venir turisme...

Aquests boscós cerdans que la història deixa en una mala memòria. Hi ha documents del segles XVII i XVIII on es comenta el mal ús del bosc per part de pagesos i llenyataires. Moltes vegades el bosc ha estat ferotgement "saquejat" per poder escalfar-se, viure, alimentar-se, construir i de la seva fusta fer-ne naus i enclaus, prats i ponts. Però no ens hem preocupat de refer allò que anàvem esquilmant. Ara potser el bosc es refà sol. Si no fos perquè els que anem al bosc ho fem per motius diferents, semblaria que el problema està resolt i el bosc creix. Però ara som molts més els que entrem al bosc: la boletada.

Allò que dèiem. Algú creu que com que els boscós tenen propietat, sigui privada o comunal, tot el que s'hi cull no deixa de

ser un espoli, un agafar el que el bosc produeix que no és nostre; i d'altra, creuen que caldria un passi per fer-ho, una entrada, un tiquet. És clar que això seria reconèixer que hi ha un comerç de les coses del bosc fora de la llenya (boix, molsa, branques d'avet, etc.) i que qui no ho aprofita, quasi sempre és el propietari. Per això molts reclamen una taxa de recol·lecció de bolets. És clar que també passa amb els conills, els cotos de caça, o podríem dir les fonts, el dret de pas de vianants, d'aigua, de sèquies i de trànsit rodar.

Però i si el propietari menysprea o no recull els fruits del bosc, tenim dret els altres a fer-ho, o és natural que es perdin i s'integrin a la vegetació, al subsòl per millorar-ne el seu abonament?

Aleshores, la dificultat està en determinar què fem dels boscós com a estrat superior de la nostra vegetació terrestre, andina, alpina, pirinenca,, etc...

Caldrà reclamar-ne un ús adequat, incloent-hi la seva neteja, el seu control, i també és clar el seu aprofitament. A Sant Ceroni el 2008 es va llançar la idea d'un Museu del Bosc; a Bellver s'ha pensat alguna cosa similar. El Bosc amb majúscula com a font interactiva de coneixement de les vegetacions de la terra del nostre Pirineu.

I tothom que entri en un bosc caldrà que observi una espècie de decàleg de comportament. Però pagar, allò que se'n diu pagar una quota, pot ser un problema més greu que no pas els intents pedagògics per a tots aquells que entrem en un bosc. El Bosc com a signe de civilització, cultura, respecte i estima, com a signe de la Terra.

Sempre he cregut que per escriure sobre qualsevol tema no hi ha res millor que impregnar-se o, millor encara, immersir-se en l'ambient que fa possible sentir i viure el teu entorn, com si no n'hi hagués cap més. Aleshores tu participes plenament d'aquella atmosfera de la qual vols parlar o escriure. Per això m'hauria agradat redactar aquesta nota dins d'un bosc, sol, lluny de qualsevol poble. Jo i el bosc. És clar que el bosc és sempre vida, olors, colors, moviment, sentits, repòs, i silenci natural, que no és pas el silenci dels morts.

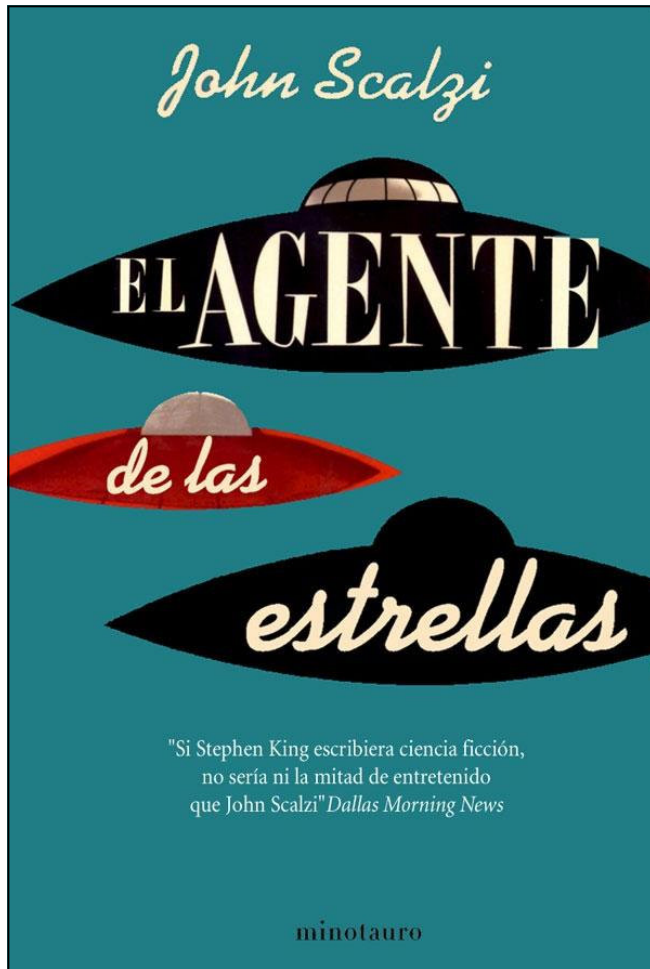
Les tardors i les entrades d'hivern són pels boscós un període difícil; no en som conscients; ens agraden les masses forestals i pensem que el bosc és fort i jove, quan en realitat són febles i a voltes moribunds. Quines contradiccions tenen les masses forestals, amb les nostres incursions estivals i tardorals?

Estimar el bosc no és fer-li petons ni abraçades a voltes mortals, és entendre com es desenvolupen, com pateixen, com canvien i com poden sobreviure.

Estic temptat de fa temps de posar-me a fotografiar boscós, des de dins i des de fora, com si fossin el meu tresor particular, i és que ben mirat ho són.

Ciència ficció: “El agente de las estrellas”

Per Enric Quílez i Castro

El agente de las estrellas
Agent to the Stars
John Scalzi
Ed. Minotauro
320 pàgs.

D'un autor no excessivament conegut al nostre àmbit lingüístic, com és John Scalzi, ens arriba una obra de ciència ficció peculiar i un xic extravagant: **El agente de las estrellas**.

L'argument no pot ser més simple, i un pèl surrealista: una raça extraterrestre d'aspecte poc agraciats (gelatinós) decideix de presentar-se en societat contractant els serveis d'una agència de publicitat de Hollywood per a que plantegi el primer contacte amb criteris moderns.

La veritat és que té la seva lògica. Recordo un relat, crec que era d'Arthur C. Clarke, en què uns aliens d'aspecte aracnoide decideixen presentar-se a la Humanitat poc després que hagi arrossat al cinema una pel·lícula sobre aliens aracnoides malvats.

Si ho pensem fredament, potser el nostre modern *Klaatu* no es presentés a la comunitat científica o als polítics, sinó a una agència de publicitat per tal que tinguessin cura de la imatge del primer contacte.

Naturalment, els escriptors projecten sobre els inventats aliens els temors i els valors del moment. Als anys cinquanta, els protagonistes del primer contacte eren científics o polítics. Més endavant comencen a aparèixer els personatges comuns, de carrer i a la nostra època, obsesionada pel culte a la imatge, qui millor que un publicista, rei, amo i senyor de les nostres més secretes -o no tant- pulsions?

El primer contacte ha esdevingut una qüestió d'oportunitat i d'imatge. Vegi's, si no, com té cura fins del més insignificant detall el nostre llangardaix favorit -Anna- del *remake* de **Els visitants** les qüestions d'imatge. Sembla més preocupada per les enquestes d'opinió que pel seu exèrcit de llangardaixos en desenvolupament.

Tornant a **El agente de las estrellas**, els aliens que hi surten, que no són gaires, són gelatinosos, desvergonyits, molt humanitzats i amb un sentit del sarcasme certament peculiar.

Scalzi recupera una antiga idea de Frank Herbert -el compartiment de records- de la seva sèrie de **Duna**. En aquest cas, serveix per a crear nous éssers alienígenes a partir dels records i de les personalitats d'aquells que intervenen en el procés.

El llibre és també una aguda crítica a la societat del culte a la imatge occidental i conté algunes escenes certament delirants, com la del gos xerraire o la entortolligada seqüència d'escapament de l'ambulància de l'hospital. Tot i que prefeixo no entrar en detalls per no malbaratar la sorpresa.

La novel·la va poder ser llegida inicialment (1997) al bloc de l'autor i anys després (2005) va ser versionada en format de llibre, experiment que darrerament comença a proliferar a l'era digital en què vivim.

En fi, un llibre simpàtic, que es llegeix en poc temps, encara que és molt menys superficial d'allò que podria semblar a primera vista.

A les telúries: “Bolets, boletaires i cagamandúrries”.

Per Enric Quílez i Castro

Fa unes setmanes, arran de les Trobades Micològiques de Tardor que s'han celebrat al Museu Cerdà, vaig anar a collir bolets a la muntanya. L'experiència es repeteix any rere any, tot i que cada cop em fatiga més. No pel fet de caminar més o menys, sinó per les actituds que puc veure en altres "cercadors" de bolets.

La primera cosa que la major part de la gent no entén és que la muntanya té amo. Tota. Potser que pertanyi a un particular, potser que sigui un dret comunal. En aquest cas, pertany als habitants d'un municipi i és l'ajuntament de torn qui en regula l'accés i l'explotació. Per tant, segons quin ús se'n faci, s'està cometent. I lisament i clarament un furt.

La segona cosa que la gent no sol entendre és que els bolets, a l'igual que les fruites del bosc o altres productes de la natura, no estan allà per tal que els humans hi anem a espoliar-los. Tenen una funció ecològica, ja sigui d'aliment d'altres animals, ja sigui una funció micorízica entre fongs i les arrels dels arbres. Això vol dir que la seva collita indiscriminada pot fer malbé l'ecosistema.

La tercera cosa que no se sol comprendre gaire bé és que no tot és permès ni tot és vàlid. No es poden collir els bolets amb rastrell, perquè es fa malbé el miceli del bolet i les plantes properes. No s'ha de fotre una patada a un bolet perquè "sigui

dolent", ja que no n'hi ha de bolets dolents: n'hi ha de comestibles i de no comestibles, però de dolents no n'hi ha. Tots tenen la seva funció ecològica. És més, en la ignorància de molta gent, molts cops es fan malbé bolets comestibles pensant-se que no ho són.

La quarta cosa que cal tenir en compte és que la muntanya no és un parc temàtic. És un lloc que té els seus perills i riscos i cal tenir-los presents. La muntanya no sol estar senyalitzada i és fàcil de perdre-s'hi o de parar mal si no es té una certa experiència. D'altra banda, abans de menjar-se cap bolet, s'ha d'estar molt segur d'allò que es fa. Fins i tot els bolets suposadament comestibles poden produir molèsties si hom n'és al·lèrgic o simplement, si se n'abusa en la quantitat.

La cinquena cosa és que igual que pel mig de la ciutat la gent no sol anar cridant i fent el boig, no hi ha cap motiu per fer-ho a la muntanya. Destorbeu la pau dels animals que hi viuen, especialment als ramats de vaques i de cavalls i també als altres cercadors de bolets. O a la gent que hi va a passejar o a treballar. I per descomptat, a la fauna autòctona salvatge.

La sisena cosa és que no sou els únics que aneu a cercar coses a la muntanya. Hi ha llenyataires, caçadors, pagesos, guardes forestals, etc. La muntanya d'avui dia està molt antropitzada i heu de tenir en compte que no disposeu d'ella totalment ni molt menys. L'haureu de compartir amb altres persones.

Finalment, les pistes forestals s'han obert per alguna cosa. Circular-hi fora d'elles no només malmetrà l'ecosistema sinó que pot malmetre la vostra butxaca, perquè us pot caure una multa considerable per fer una cosa que està prohibida. Tanmateix, una pista forestal no és una autovia. Cal circular-hi a baixes velocitats i amb precaució.

Com a nota final en pregunto: quanta gent d'aquells que envaïxen els boscos catalans quan arriba la temporada de bolets té en compte aquestes recomanacions? Si ens fixem en allò que veiem, tant per la televisió en determinat tipus de programes força obviables, com a la crua realitat, més aviat poca gent.

A Catalunya portem molts anys anant a la muntanya a "caçar" bolets. A aquestes alçades, després d'allò que ens han explicat per la televisió, per la ràdio, als diaris, a l'escola, als llibres i pels mateixos autòctons, hauríem d'haver après quelcom més. Però sembla que l'aprenentatge a Catalunya és un problema força més enutjós d'allò que podria semblar a primera vista. En fi, que així ens va.

Poesia

Per Jordi Pere Cerdà

Dones de Llo

Dones de Llo,
suors negres de la terra
solidificades al sol,
amb posats de santes Maries velles.

Arrufides com
estorregalls de terra argila,
els ulls vius com d'esquirols
més que no els llavis parlen i diuen

que pena és vida;
pintades de ferum d'ovella,
i el cansament al damunt,
que ve del feix sobreavançat de feines.

Tot surt del roc:
les cases, l'església, la gent.
Pits magres, punxes de sílex,
seques i dures espines de la llet.

Dones de Llo,
aqueixa nit curta de son
en la bravor de l'estiu ensuat,
refusa, dolorós, la pau al vostre cos.

Tan curta sembla la carícia de l'amor
per a vós, suors
solidificades al sol,
amb posats de santes Maries velles.

Tindríem una casa

Tindríem una casa,
arbre nascut de l'erm.
Una llosa penjada
en una la del vent.
Una paret de pisa
per abrigar l'hivern.
Un test on floririen
violes pel mal temps.
Per porta, aquell somriure
que t'estellen les dents.
De lluny em cridaries
amb un cridar content.
Desfaria ma pena
aquell riure que tens,
aquella espatlla blanca
coixí dels pensaments.
El teu braç lligaria
Tristesa i goig ensems.

El rei de Vedrinyans

El rei de Vedrinyans
és rei de sa pobresa;
la reina, al seu costat,
tremola com la branca
que penja del pollanc.

Llaura terra cerdana.
El capot trossejat
d'un estol de pedaços,
el fa assemblar a la plana
amb sos quadrats de blat.

I la reina cabdella,
en el llumet del foc,
les madeixes buelles
d'un petit escamot
que a l'establia bela.

No té el seu cos blegat
a seguir al pas l'arada,
fusta de pi als esclops
i el ceptre d'agullada
empunyat per la mà.

El rei de Vedrinyans
és rei de sa pobresa;
la reina, tremolant,
sembla una branca seca
que penja del pollanc.

Activitats realitzades

Sopar anual del GRC

L'11 de setembre va tenir lloc a l'Hotel Muntanya de Prullans el sopar anual de gala del Grup de Recerca de Cerdanya, al qual van assistir força socis, alguns amb acompanyant per celebrar els dos primers anys d'existència de l'Associació i per compartir una estona plegats idees, experiències i bromes.

La idea és que, en futures edicions, aprofitant el sopar que se celebrarà l'11 de setembre també, es lliuri un premi al millor treball de recerca d'un treball sobre la Cerdanya. Actualment hi estem treballant sobre les bases i sobre el finançament del premi.

Un parell de moments del sopar de gala del GRC de l'11 de setembre del 2010, a l'Hotel Muntanya de Prullans.

II Setmana del Patrimoni

Dissabte, 25 de setembre, pel matí, dins del marc de les Jornades Europees de Divulgació del Patrimoni, va tenir lloc una sortida per conèixer els monuments megalítics de la Cerdanya. Hi van participar unes 30 persones i van visitar el menhir d'Eina, la Pedra Dreta de Llivia, el dolmen de Brangulí i el menhir d'Isòvol.

Dissabte, 25 de setembre, per la tarda, unes 45 persones van assistir a la conferència de l'arqueòleg i policia Jordi Campillo titulada: "L'espoli patrimonial a la Cerdanya", on es va explicar quin ha estat l'espoli sofert per la comarca des de començaments del segle XX, amb imatges i explicacions. L'acte es va cloure amb abundants preguntes del públic sobre aquesta temàtica.

Diumenge, 26 de setembre, pel matí, unes 25 persones van participar de la sortida per anar a veure esglésies romàniques de la Cerdanya. Concretament es varen visitar les esglésies de Sant Fructuós de Llo, Sant Martí d'Hix, Sant Esteve de Guils, Santa Eugènia de Saga, Santa Maria d'All i Sant Pere d'Olopte. Les esglésies es van triar per l'espectacularitat de la portalada i pel seu bon estat de conservació.

Els assistents a la primera jornada, al "dolmen" modern de Llivia.

Jordi Campillo durant la seva xerrada sobre l'espoli patrimonial.

Fòrum Cerdanya: Estem els cerdans ben informats?

Dissabte, 18 de setembre, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, a les 18 hores, va tenir lloc una nova edició del Fòrum Cerdanya, organitzat pel Grup de Recerca de Cerdanya, amb el títol: "Estem ben informats els cerdans?", on es tractaren qüestions com la quantitat i la qualitat dels mitjans de comunicació cerdans o que informen sobre la Cerdanya, els problemes per exercir la professió de periodista a la comarca o com ens tracten els grans mitjans de comunicació des de la distància.

Hi varen participar en aquesta edició, Josep Maria Teignier, responsable de Ràdio Pirineus, Laurent Leygue, professor de català del Lycée de Font-romeu i responsable d'una pàgina web on es donen notícies de la Cerdanya en francès i en català i Guillem Lluch, periodista i corresponsal de Catalunya Ràdio i de Televisió dels Pirineus a la Cerdanya. Va moderar el debat, el president del GRC, Enric Quilez.

comarca, especialment els centrats a les grans ciutats, ens ningunegen força, tant pel que fa a la premsa, la ràdio -on potser es nota menys-, com a les televisions.

- Algun dels ponents va reivindicar que a la comarca hi hagués una delegació de TV3, com passa a les comarques veïnes o, com a mínim, que les delegacions de les comarques properes cobrissin les notícies que passen a la Cerdanya.

- Respecte de les opcions de futur, els debatents van rebutjar per massa cara una televisió transfronterera, ja que tot i que hi ha una certa voluntat política de crear-ne una, els números "canten" i no la fan factible. A més a més, estaria el problema de la llengua, ja que la major part dels altcerdans i capcinesos no parlen el català.

- Els participants van estimar que el futur són els mitjans digitals (Facebook, Twitter, blocs, webs de notícies) en convivència amb els mitjans tradicionals actuals (televisió, ràdio i premsa escrita).

Assistents al Fòrum Cerdanya. D'esquerra a dreta: Enric Quilez (moderador), Josep Maria Teignier, Laurent Leygue i Guillem Lluch.

Les principals conclusions que van sortir del debat són les següents:

- Els cerdans estan prou ben informats, si ho volen, ja que disposen de premsa, premsa gratuïta, ràdio, televisió i mitjans digitals on surt diàriament informació de la comarca. Es va precisar, però, que la Baixa Cerdanya té més mitjans de comunicació que tracten d'ella que no pas l'Alta Cerdanya i Capcir, que en té molts menys.

- Una altra qüestió és si els cerdans volen estar informats d'allò que passa a la comarca. L'opinió general dels participants al debat va ser que no, que els cerdans "passen" bastant d'allò que succeeix a la comarca, especialment si no passa al seu poble o al seu carrer, potser com a conseqüència del caràcter tancat dels cerdans.

- Sobre si els mitjans de comunicació de fora de la comarca ens tracten adequadament, llevat d'alguna excepció, el sentir general és que no, que a menys que passi una gran desgràcia o un fet social molt rellevant, els mitjans massius de fora de la

Participació a la XVI Trobada Micològica de Tardor

Com cada any, el Grup de Recerca de Cerdanya participa en l'organització de les Trobades Micològiques de Tardor de Cerdanya, que tenen lloc al Museu Cerdà de Puigcerdà.

XVI TROBADA MICOLÒGICA DE Cerdanya
PUIGCERDÀ 9 I 10 D'OCTUBRE DE 2010

DISSABTE 9 D'OCTUBRE
De 18.00 a 22.00 classificació, consulta i muntatge de l'exposició.
Podem col·laborar i participar en l'exposició portant els vostres bolets per a la seva classificació.
Micòleg titular: Josep Ballarà.

DIVENGE 10 D'OCTUBRE
De les 11.00 a les 14.00 i de les 17.00 a les 20.00 exposició de les espècies de bolets.
A partir de les 12.00:
Lliurament dels premis del VIII Concurs de Fotografia Micològica.
Xerrada gastronòmica sobre bolets.
Degustació gratuïta de diferents plats de bolets preparats per la Societat Gastronòmica del Pirineu.
Taül d'embotits facilitats per Casa Esquena, P.O.C.I.C. i Artesanías Carlit.

Totes les activitats són gratuïtes.

Per a més informació:
MVSEV CERDÀ
tel. 973 88 43 03

Agraïments:
Als micòlegs Josep Ballarà, Miquel Rovira, Serge Poymarat i Corsino Gvrière i a l'Associació Micològica Font i Ozer, així com el Grup de Recerca de Cerdanya.

ORGANITZADORS
MVSEV
AJUNTAMENT D'PUIGCERDÀ
CERDÀ
Oriel Mercadal
Pere Valente

COL·LABORADORS
Societat Gastronòmica del Pirineu
ASOCE
Ibermyx SL
Radio Pirineus
Casa Esquena
P.O.C.I.C.
Artesanías Carlit
Casa Comunal
El Comunal
Grup de Recerca de Cerdanya

PATROCINADORS
Ajuntament de Puigcerdà
La Caixa
Materials Domenjó SA
Papereria Rolland
Gran Vall
Mensajes Eléctricas Alvar Valiente SL
Marin Electricitat SL
Mont Pirineus SL

Cartell anunciador de les XVI Jornades Micològiques de Tardor a la Cerdanya.

Conferència: "La teoria de jocs i les grans batalles històriques"

Dissabte 16 d'octubre, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, a les 18h, el Grup de Recerca de Cerdanya va presentar la conferència: "La teoria de jocs i les grans batalles històriques", a càrrec de l'especialista en la matèria, Xavier Rubio.

La teoria de jocs permet simular mitjançant ordinadors de gran potència de càlcul algunes batalles històriques de les quals tenim prou informació, a fi de comprendre'n els detalls i explicar per què el resultat va ser el que va ser i com podrien haver estat les coses si s'haguessin introduït determinats canvis.

La conferència va ser seguida per una trentena de persones.

Xavier Rubio és Enginyer Superior Informàtic per la Universitat Pompeu Fabra i és coautor de llibres com "Almenar 1710. Victòria anglesa a Catalunya", "Talamanca 1714. Arqueologia d'una batalla" i "God Save Catalonia".

Xavier Rubio durant la seva conferència.

CONFERÈNCIA
La teoria de jocs
i les grans batalles històriques

A càrrec de Xavier Rubio

Dissabte, 16 d'octubre a les 18:00 hores, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà

ORGANITZA:
IDAPA
HOSPITAL DE PUIGCERDÀ
campus

COL·LABORA:
IDAPA
HOSPITAL DE PUIGCERDÀ
campus

ORGANITZA:
IDAPA
HOSPITAL DE PUIGCERDÀ
campus

COL·LABORA:
IDAPA
HOSPITAL DE PUIGCERDÀ
campus

Cartell anunciador de la conferència.

Participació a les VII Trobades Culturals Pirinenques a la Seu

Dissabte, 23 d'octubre van tenir lloc a la Seu d'Urgell les VII-Trobades Culturals Pirinenques, a la Seu d'Urgell, a les quals va participar el Sr. Enric Quílez i Castro en representació del Grup de Recerca de Cerdanya i que enguany organitzava el jove Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell (IECAU).

Va presentar dues ponències, una titulada "L'astronomia a la Cerdanya. 2010", on es van repassar les activitats dutes a terme pel GRC durant l'any 2010 relacionades amb l'Astronomia i una altra —per escrit— "Les publicacions digitals al Pirineu, un nou format de comunicació", on es parlava de l'edició de revistes digitals com una nova potencialitat per comunicar els pirinencs entre ells i on es parlava, entre d'altres, d'aquesta revista.

Les Jornades van anar molt bé, amb força presència de públic i van permetre de fer molts contactes i un intercanvi fluid d'idees i propostes.

Entre elles, es van lligar algunes futures conferències que portarà a Puigcerdà el GRC i una col·laboració durant la Setmana de la Ciència amb l'Agrupació Astronòmica de la Seu d'Urgell (AASU).

Enric Quílez durant la lectura de la seva comunicació.

Fòrum Cerdanya: "La Vegueria de l'Alt Pirineu i Aran"

Dissabte, 30 d'octubre del 2010, a les 18 hores, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà, i dins del marc del "Fòrum Cerdanya", el Grup de Recerca de Cerdanya organitzà un debat titulat: "La Vegueria de l'Alt Pirineu i Aran. Un mal negoci per Cerdanya?".

Hi van participar en Joan Planella, alcalde de Puigcerdà, en Joan Pous, expresident del Consell Comarcal de la Cerdanya i actual vicepresident del Consell Comarcal i Amadeu Gallart, exalcalde de la Seu i un dels pares ideològics de la Vegueria de l'Alt Pirineu i Aran. De moderador, va exercir el periodista Guillem Lluch.

Al debat es varen plantejar qüestions com: quina és la valoració sobre la creació de la Vegueria? Esteu d'acord en l'àmbit territorial que agrupa aquesta vegueria? Creieu que la gent del territori ha estat consultada i recolza la vegueria? Creieu que el procés de constitució de la vegueria s'ha dut correctament? Quina opinió teniu del tema de la capitalitat de la vegueria? Creieu que si hi ha un canvi de Govern a les properes eleccions es desenvoluparà la vegueria? Creieu que la vegueria és un bon negoci per la Cerdanya?

Aquestes preguntes es van contestar des de postures diverses, tot sovint antagòniques. Des de qui creia que la Vegueria era una bona idea i que representaria un progrés per a les comarques pirinenques, fins a qui pensava que seria una ruïna total per a les comarques del Pirineu.

Sí que va haver coincidència en el fet que potser el desplegament de la Vegueria no s'ha fet adequadament i que no s'ha consultat prou els habitants del territori abans de tirar endavant el projecte. També es va considerar poc probable que, encara que hi hagués un canvi de color en el Govern de la Generalitat, la Vegueria es tirés enrere.

Malgrat tot, un altre punt de coincidència va ser que després del "repàs" fet pel Tribunal Constitucional a l'Estatut i, en concret, a l'apartat de les vegueries, difícilment es veurà aviat la implantació definitiva de la Vegueria de l'Alt Pirineu i Aran.

El debat va ser seguit per una cinquantena de persones de tots els àmbits.

Participants de la taula rodona. D'esquerra a dreta: Amadeu Gallart, Joan Pous, Joan Planella i Guillem Lluch (moderador).

La Nit d'Ànimes i els Espantanens

El Grup de Recerca de Cerdanya (GRC) té com una de les seves finalitats, la recuperació de tradicions etnològiques pròpies dels Països Catalans, especialment del Pirineu i de la Cerdanya, que és la seva principal àrea d'actuació.

Enguany, el GRC ha decidit continuar amb la recuperació una tradició catalana antigament molt celebrada com és la **Nit d'Ànimes**. Si bé estrictament la **Nit d'Ànimes** correspondria a la nit de l'1 de novembre, el pas dels temps ha desplaçat la major part de les celebracions d'aquest caràcter a la nit anterior, en la forma americanitzada d'aquesta festa anomenada Halloween.

En contra d'allò que pensa molta gent, el Halloween (Hallow Even: Nit d'Ànimes) no és una tradició pròpiament americana, sinó que va ser portada pels irlandesos emigrants als Estats Units i correspon a la festa cèltica del Samhain, que se celebra la nit del 31 d'octubre.

Segons la tradició cèltica, aquesta nit les portes del món inferior (el dels esperits) romanen obertes i els esperits poden sortir al nostre món o bé els humans poden baixar a l'inframón. La festa és molt reconeguda i encara se celebra.

Per posar un exemple curiós, la famosa carbassa del Halloween també s'emprava a moltes poblacions d'Astúries fins a començaments del segle XX, sense que hi hagués cap influència americana, possiblement reduïdes de l'antiga celebració precristiana.

La festa del Samhain va ser cristianitzada fa segles a les nostres contrades i convertida en la Nit d'Ànimes, tot i que en essència són la mateixa festa. Des del Grup de Recerca volem anar recuperant cada any diferents elements festius i etnològics relacionats amb la Nit d'Ànimes.

L'any passat, vam introduir tres Espantanens, uns personatges típics del folklore europeu que es fan servir per espantar la mainada dient-los que si no es porten bé, vindrà tal o qual espantanens (com l'home del sac o el Papus) i se'ls endurà.

Amb l'ajut d'alguns actors locals de teatre, el GRC vol escenificar aquests personatges, alguns dels quals són originaris de Cerdanya, com el **Rosegacebes** (del Vilar d'Urtx), la **Nit** (Meranges) o en **Papassa** (Urús, Bellver), que són els que el 2009 es van recuperar.

En **Rosegacebes** és una ànima errant que quan era mortal es dedicava a robar les cebes d'un veí. Un dia, el veí, empipat que li robessin a l'hort el va maleir per tota l'eternitat i el

malefici va tenir efecte, restant obligat a vagar per tota l'eternitat com una ànima en pena.

En **Papassa** és un gegant horrible, basat en el Papus. Va encaputxat, amb un cucurutxu per barret i una capa negra. Només se li veuen els ulls.

La **Nit** va tota de negre i habita els cims de Meranges, va tota desgrenyada i arrugada i es diverteix turmentant les criatures. A la capa, porta unes petites incrustacions brillants que representen les estrelles.

Enguany, introduïm quatre espantanens nous: en **Camunyes**, en **Banya Verda**, el **Jan del Gel** i la **Mort**.

En **Camunyes** és una bestiotia de boca gran i llargs ullals que engolia els nens com si fossin de marenga. Es diu que viu als terrats i a les golfes, de les quals baixa per emportar-se els nens.

En **Banya Verda** és un dimoniàs que es distingia per posseir una enorme banya verda al centre del front. Cal remarcar que antigament es creia que el diable era verd, color que posteriorment va canviar a vermell i negre. Aquest subjecte té com a missió anar per aquí per allà armat amb una forca, on punxa tots els nens dolents que troba al seu pas, carregant-los en una cistella que porta penjada a l'esquena i els porta a l'infern, on són llençats a bullir als enormes calderons d'en Pere Boter, on hi van a parar cada dia centenars de nens entremaliats i desobedients.

El **Jan del Gel** és un espantanens típic de la Vall de Ribes. Per evitar que els nens surtin fora de casa quan fa molt de fred, se'ls amenaça amb la presència del **Jan del Gel**. El seu cos és de gel i deixa gelat i exànime amb una sola mirada. Llavors es carrega el malaurat a l'esquena i se l'endu al seu antre i se'l menja en sopa.

La **Mort** és l'espantanens i espantagrans definitiu. A Catalunya, tot i que no se la cita mai pel seu nom (no sigui que vingui de debò), s'espantava amb ella els nens, fent ús d'algun dels seus sobrenoms: la Blanca, la Calva, la Desdentegada, la Seca... Es feia creure els nens que hi aniria i se'ls enduria emportant-se'ls dins d'un sac a l'esquena. Les seves mans estaven tan fredes que els deixaria gelats i porta una dalla amb la inscripció "*Nemini parco*" (a ningú no perdono).

Els espantanens van recórrer els carrers de Puigcerdà a partir de les 19h, acompanyats de tambors i una comitiva que va anar repartint dolços entre els nens que trobaven.

El transpirinenc: abans i avui

Per Gerard Cunill

Arribada del tren a Puigcerdà, l'any 1922.

A principis del segle XX la Cerdanya encara era una comarca aïllada de les àrees econòmiques més importants del principat de Catalunya, com són les terres que queden a la part meridional de la nostra terra, i especialment Barcelona. El que coneixem avui en dia com a carreteres, aleshores eren camins sense asfaltar que com a màxim ocupaven poc més que l'amplada d'un carruatge. Aquestes escasses vies de comunicació serpentejaven les muntanyes, evitaven accidents geogràfics i ens comunicaven amb el sud. Tot i això, aquestes úniques vies de comunicació quedaven impracticables a l'hivern.

Jo no he llegit cap font històrica que ho corrobori, ni ho explico com un relat coetani perquè, lògicament, la primera vegada que es va trencar aquest aïllament des del sud va ser l'any 1922. Tot i això intento posar-me a la pell de la gent d'aquella època i mirar d'imaginar-me què devien pensar de l'arribada del tren transpirinenc. La gent d'aquella època ho devien veure amb bons ulls? Segurament no, de fet tant se'ls en fotia suposo, això només interessava a la gent amb possibilitats de fer negoci. No ho veien com una possibilitat d'escapar de la pobresa del camp i de la duresa de la comarca i provar sort emigrant cap a unes terres més pròsperes.

Els anys han canviat i molt. La comarca i també la forma de pensar. Un mitjà de comunicació d'aquestes característiques i en una comarca tradicionalment aïllada com la nostra i en un món globalitzat hi té molt a dir.

Malauradament tots els cerdans i altres usuaris que utilitzen el tren que va a la Cerdanya saben la penosa infrautilització que se n'ha fet en les darreres dècades.

El tren va servir durant molts anys com al primer mitjà de comunicació de la zona: servia tant per transport de mercaderies com de passatgers, tota persona gran de la Cerdanya te'n parlarà d'aquest fet i te'n dirà el gran servei i profit que se'n feia llavors.

Amb els anys la cosa va evolucionar i el transport de mercaderies per carretera va agafar importància essent llavors l'únic mètode de transport de mercaderies, desplaçant al tren. Aquest, després va quedar migrat només al transport de passatgers.

Després d'això podem dir que va ser com una decadència per aquest tren, fins arribar als nostres dies, unes mancances i uns problemes que els tenim ben presents gràcies a la no inversió durant moltes dècades: les interminables hores de viatge, la incomoditat dels combois, els retards, els accidents, els horaris inflexibles... Tot un cúmul de problemes que ens afecten als usuaris del tren cada dia que l'agafem.

El govern espanyol i la generalitat crec que han dissenyat malament el plantejament de les infraestructures en aquest país. Han fet immenses autovies i autopistes per què la gent es pugui desplaçar més ràpidament amb el seu vehicle particular. Això comporta més cotxes, més contaminació, més embussos, més pàrquings i el col·lapse de les zones que no poden absorbir una massa tan enorme de vehicles.

Tant o més malament ho han fet amb el ferrocarril, invertint en trens de gran velocitat que el que fan tan sols és comunicar les ciutats grans entre elles i amb l'exterior. Però jo crec que el que importa realment hagués estat construir una bona xarxa de rodalies i fer que el país es comunicés bé entre ell i no amb l'exterior. Molts de nosaltres, joves i estudiants o joves treballadors, amb una bona xarxa de rodalies no hauríem de realitzar any rere any un èxode per poder tenir una formació més gran o obtenir un treball millor.

Quan he començat, he esmentat que la Cerdanya estava incomunicada a principis del s.XX, però pel que deu haver vist al final de l'article, la comunicació encara perdura, tot i que en una altra forma: la de la manca de noves comunicacions i nous serveis del segle XXI. Amb això no podem esperar un futur gaire prometedori per la nostra comarca si ens incomuniquen d'aquesta manera només convertint-nos en un simple parc temàtic on la gent de la urbs s'ho va a passar bé.

Nosaltres haurem de marxar i què caldrà esperar d'una comarca sense joves per tirar endavant? Això significa un aïllament de les comarques de la muntanya. No ens donen les mateixes possibilitats que a una persona de la ciutat. Tot i això, per no donar una nota massa pessimista, encara som a temps de construir un país millor, una xarxa de transports públics sostenibles i eficaços que ens puguin comunicar amb els centres amb què de debò tenim necessitat de comunicar-nos.

Qui Fira passa, 30 edicions empeny

Per Alfons Mills

Foto: Alfons Mills

Cada any em passa igual. Penso que algú es preocuparà de pensar en com millorar un esdeveniment tant emblemàtic com és la Fira de Puigcerdà. Algu haurà pensat en fer un web informatiu, a banda de la bona idea de fer un diari que algú va tenir el seu dia. S'haurà arreglat el tema dels febles corrals, rústics, això sí, i s'haurà pensat en fer un concurs morfològic imitant la infinitat de concursos que es fan arreu, amb un cap de pista i un ordre i concert en l'entrada de les diferents categories. Clar que per fer això s'hauria de pensar en un espai d'espera i potser una reordenació de l'espai que ens conduiria a determinar que l'espai utilitzat és insuficient i s'hauria de canviar l'emplaçament. I clar, això seria traumàtic imagino. Així que l'espai de sempre, la pista de sempre, el concurs de sempre, els corrals de sempre i el perill de sempre, què hi farem, un altre any serà.

La Fira del Cavall arriba amb els primers freds però curiosament és freqüent que el sol escalfi tot el dia, comenguany. I és usual que es mantingui sense massa variacions, per desgrana meva. Però això no treu les ganes que arribi el dia, que surtin els participants i que comenci l'espectacle. Pels amants dels cavalls és un autèntic espectacle veure i comparar els exemplars presentats pels ramaders de la zona.

En arribar ja trobem els mals de sempre: cotxes aparcats a les voreres de la carretera i embussos de trànsit. Gentada més o menys entesa i moltes ganes de presenciar el concurs morfològic de l'ex hispanobretó, el Cavall Pirinenc català. Està molt bé inventar-se una raça nova d'equí, però estaria bé definir-ne les característiques de forma acurada, més que res perquè els no entesos puguem comparar animals sense que sembli subjectiu i incoherent. I si a la fi la defineixen, que em consta que alguna cosa hi ha feta, no estaria malament fer-la extensiva al públic en general. Només és una opinió, és clar.

No sempre canviar és cap a millor. Però identificar punts crítics per millorar-los no estaria de més. Quan hi penso cada any em sorprèn com encara milers de persones s'agrupen al voltant de la pista on se celebra el concurs morfològic, quan és incòmode i pesat aguantar un concurs que dura unes tres hores sense seient, o s'acosten diumenge a mig matí quan pràcticament tots els corrals són buits ja i pocs cavalls poden veure. S'escolten comentaris any rere any i es discuteixen els temes de sempre, per no perdre el costum.

En una fira ramadera on la finalitat és vendre, sobta l'obertura a tot el públic de tot el recinte. No és que sigui amant de prohibir res, però sí que per no seguir jugant a la ruleta russa any rere any no estaria de més restringir certs accessos al públic en general i permetre a la resta de la gent que pugui veure els corrals per un altre cantó. Potser sonarà a ciència ficció, però acreditar a compradors i venedors segurament ajudaria i si fos àgil permetria desgranar el gra de la palla i potser regular algunes transaccions.

Però ja sabem que als ramaders cada cop se'ls exigeix més i enguany se'ls exigia microxipar animals per millorar en la traçabilitat alimentària. Sempre que sigui per control em sembla bé implantar les noves tecnologies, però en cap cas a correu i sense cap tipus de rigor ni ordre. Un any més els preus no eren els idonis i sembla que el negoci del cavall no dona com abans.

Discussions, enrabiades, autoritats que van tard, ramaders que van d'hora, despistats que no saben on van, el presentador de sempre, el jutge, aquells que fan el què poden i els que encara que puguin fer alguna cosa no la fan; tots formen part d'una fira referent en el sector, però sincerament, sembla que sigui per casualitat.

Els rom

Per Miquel Llimona — mllimona@dsae.cat

Bandera romaní.

En una entrevista que li feren, Peret – el cantautor i rei de la Rumba catalana– explicava que de nen seguí amb el seus pares totes les fires que se celebraven entre Vic i Puigcerdà. Tingué una infància nòmada i plena de privacions; eren gitanos i seguien les fires com a venedors ambulants o tractants de bestiar. Òbviament, la vida el dugué després per altres camins, però la lectura d'aquella entrevista em féu pensar en la realitat d'aquest gran desconegut que és per tots nosaltres el poble romaní, que és el nom amb el qual les gents d'ètnia gitana prefereixen ser coneguts. I sobretot la d'aquells roms – o romanís – que encara practiquen el nomadisme.

Deu influir que durant aquests darrers temps s'hagi parlat molt dels gitanos arran de la decisió del president Nicolas SARKOZY d'expulsar de territori francès tots aquells que no poguessin justificar de què vivien. Les imatges dels gitanos d'origen búlgar, romanès o serbi essent deportats en avions francesos als països dels quals en són nacionals han fet la volta al món i han aixecat molta polèmica.

Però a França, als gitanos – precisament a aquells gitanos que no tenen un lloc fixaper viure ni medis de vida coneguts-els anomenen "les gents du voyage", i en alguns pobles o petites ciutats es disposen zones especials per què hi puguin acampar. En donar-los aquest nom i en reconèixer la seva naturalesa de gents nòmades, de famílies que viatgen seguint uns determinis que només ells coneixen, la deportació esdevé un fet tal vegada propagandístic, però absurd.

Fent gala del nom amb què es coneix a les gents del viatge, els expulsats o deportats no resten a Romania o Bulgària, sinó que continuen viatjant seguint els designis de la seva vida nòmada o les vagues possibilitats de subsistir en alguns llocs millor que en altres i així tornen als camins que són la seva única pàtria, ja que, al cap i a la fi, ni ells se senten nacionals dels països als que són deportats, ni aquests països estan disposats a fer res per a ells més que a menysprear-los o recloure'ls en guetos on la misèria i la delinqüència campen pels seus respectes. De fet, en no tenir l'ètnia gitana cap estat que vetlli per ells o que els pugui protegir, es fa molt més vulnerable a expulsions, deportacions i altres injustícies.

Les primeres notícies que es tenen d'aquest poble són molt imprecises. Sembla que varen irrompre a Europa a través de Grècia cap al segle XVI. Alguns diuen que el seu origen era una zona de la Índia i d'altres que venien d'Egipte. D'aquí el

seu nom, que seria una derivació d'egipcians. També se'ls anomenà tsingars, derivat del grec i nom atribuït a una secta d'intocables, i finalment rom o romaní, que significa en dialecte indi, "l'home que dansa i canta". Res no és segur; en realitat, la memòria gitana és molt curta i es basa sempre en la tradició oral i per tant al cap de tres o quatre generacions la realitat i la llegenda es confonen i es fa molt difícil seguir la traça d'aquelles gents nòmades que, per algun motiu que desconeixem- segons la seva tradició foren expulsats de les seves terres- apareixen a Europa per meravellar les gents del nostre continent amb els vestits acolorits i estrafolaris i les seves danses i músiques estranyes.

Sembla que durant un temps foren admirats i convidats a les cases més nobles dels països que creuaven. El seu port, la seva elegància i la seva vida errant fascinaren molts nobles. Però ben aviat acaba la treva. Crec que no dura mes enllà de quaranta o cinquanta anys i a partir d'aleshores, els gitanos foren objecte de totes les persecucions i acusacions a què el fet de ser diferents i no obeir al patró de vida que vivien les gents normals i corrents, els exposaren.

És coneguda l'aversion del gènere humà contra aquells que tracten de viure contra el costum establert. I és coneguda la facilitat que té el poder per fer-los responsables dels mals de la població, de les epidèmies, sequeres, plagues, delictes, robatori i morts d'infants etc. Dirigint l'odi del poble cap a ells, la revenja actua com un narcòtic que, en satisfer els instints més baixos, fa que la població obliidi els seus mals. Com els jueus, com les bruixes, com els moriscs i d'altres perseguits per la inquisició, els gitanos esdevenen de sobte responsables de crims terribles i de segrests de criatures i quan succeeix algun fet tràgic, totes les mirades es tornen a cap a ells demanant càstigs i reparacions.

No acabariem mai de citar les persecucions de què el poble gitano ha estat objecte. Des del decret de Vlad Tepes – el compte Dràcula, segons la llegenda, que els feia a tots ells esclaus del primer que els capturés, fins a les marques de ferro i condemnes a galeres pel sol fet de vestir diferent o la ràtzia contra els gitanos ordenada pel Marquès de la Ensenada, que els recluí en presons immundes, separa les famílies o obliga els homes i infants de mes de set anys a treballs forçats per construir l'arsenal militar de Cartagena i a les dones i menors de set anys a treballar en fàbriques de rajoles.

Per no parlar de l'Holocaust perpetrat pels nazis i els seus sequaços ustachis croats i creus fletxades hongaresos, contra el poble romaní, amb l'assassinat de més de cinc-centes mil persones. L'ètnia o grup amb més morts després del jueus. Els gitanos sofriren el seu Holocaust, anomenat porraimos o devastació, sense haver rebut mai cap compensació. Una altra vegada la manca d'un estat que els protegeixi els ha fets més vulnerables que les altres víctimes.

Confiem que el gest propagandístic del president francès es quedi només en un desig de guanyar vots, confonent a la població sobre els orígens de la violència i la delinqüència que agita el país veí i carregant sobre els romanís totes les culpes. I que no es tornin a agitar a Europa els pitjors instints de revenja contra un poble molt antic, molt vulnerable i que sempre ha hagut de pagar un altíssim preu per ser diferent de la resta.

Turisme cultural i Realitat Augmentada

Per Francesc X. Esteban

La Cerdanya és una comarca que viu del turisme i per això hem d'estar pendents de les darreres tendències, tant de les noves formes de turisme com de les novetats tecnològiques que poden afavorir-lo. Una de les vies per no dependre tant del turisme de neu i rebre visitants durant tot l'any és potenciar el turisme cultural, cada vegada més popular i que busca entendre i connectar amb la realitat del lloc que es visita. Per les seves característiques, el turista cultural acostuma a tenir un nivell adquisitiu més elevat i també és més respectuós amb l'entorn que visita. Correspon a allò que molta gent anomena "turisme de qualitat".

En aquest sentit, l'Ajuntament de Puigcerdà ha apostat darrerament per aquest tipus de turisme en engegar dues propostes interessants. La primera s'anomena "Petjades Culturals" i té l'objectiu d'apropar als visitants els valors del llegat cultural, natural i paisatgístic de Puigcerdà. Aquesta iniciativa consisteix en dues rutes senyalitzades amb 14 plafons informatius que aporten informació de cada lloc singular, com poden ser el Campanar, el Casino Ceretà, la Sèquia i el Camí dels Enamorats. La informació dels plafons està en català, castellà, anglès i francès per arribar al major nombre de persones. A més dels plafons, l'Ajuntament ha editat més de 20.000 díptics que complementen la iniciativa turística. El cost total del projecte ha estat superior als 40.000€.

La segona proposta s'anomena "Ruta Zafón" i consisteix en una ruta literària que segueix els llocs d'interès localitzats a Puigcerdà que apareixen a la trama de la novel·la "El Joc de l'Àngel", escrita per Carlos Ruiz Zafón i ambientada a principis del segle XX. Per la Vila s'han instal·lat deu pilones fetes de granit amb una placa metàl·lica a sobre que porta gravats fragments del llibre relacionats amb els llocs on estan situades. Aquest recorregut, que ha tingut un cost inicial de 4.600€, complementa els dos que ja existeixen a Barcelona relacionats amb Zafón: la ruta "La Barcelona màgica" del best-seller "L'ombra del vent" i la ruta d'"El joc de l'Àngel".

Aquestes propostes de turisme cultural, aplicades de la manera tradicional, sofreixen de moltes limitacions. La primera és que instal·lar plafons, pilones i altres elements arquitectònics és molt car i a més són molt vulnerables a les dures condicions meteorològiques de la Cerdanya i al vandalisme. Un exemple d'això són els plafons informatius sobre la fauna i vegetació del parc Schierbeck, afectats periòdicament pel gel i les bretolades. Un altre problema és que hi ha un límit al nombre d'aquests elements arquitectònics

que podem situar en una zona sense afectar-la negativament. Per exemple, en el mateix Parc Schierbeck conviuen els plafons sobre fauna i vegetació juntament amb d'altres de la Ruta Zafón i de "Petjades Culturals" i ja es comença a notar certa saturació d'aquests elements. Finalment, la quantitat d'informació que es pot posar en aquests elements és molt limitada i encara més si aquesta informació es proporciona en diferents idiomes.

Com podem potenciar els avantatges del turisme cultural sense les seves limitacions? Potser la solució estigui a la nostra butxaca d'aquí a poc temps, quan es popularitzin els mòbils de darrera generació com els iPhone o els Android. Aquests dispositius són meravelles tecnològiques que porten tot tipus d'extres (connexió a Internet, càmera fotogràfica, grans pantalles, GPS, detectors d'inclinació...) que fan possible un nou concepte que es diu "Realitat Augmentada", que segons la Viquipèdia és:

La realitat augmentada (AR) és el terme per a definir una visió directa o indirecta d'un entorn físic en el món real, els elements del qual es combinen amb elements virtuals per a la creació d'una realitat mixta a temps real. Consisteix en un conjunt de dispositius que afegeixen informació virtual a la informació física ja existent.

La primera aplicació de realitat augmentada que vaig veure era una aplicació pel iPhone que et donava el nom de les muntanyes. Agafaves l'aparell com si fos una càmera de vídeo i quan apuntaves a les muntanyes, es veia la imatge d'aquestes i el noms dels pics sobreposats ("Tossa d'Alp", "Moixeró"...). Va ser una experiència realment fascinant.

Ara podem fer volar coloms i imaginar què es podria arribar a fer d'aquí a pocs anys quan aquesta tecnologia sigui tan comuna com els antics mòbils. Un turista podria arribar a Puigcerdà i amb el seu terminal amb connexió a Internet podria buscar informació turística. Com que el mòbil detecta que està a Puigcerdà (GPS), l'enviaria a la web oficial del municipi, on podria trobar informació de rutes turístiques en el seu idioma. Entre les rutes disponibles troba tres del seu interès: "Petjades Culturals", "Ruta Zafón" i "Parc Schierbeck", així que decideix descarregar-se les tres. En aquest moment, la màquina calcularia una ruta combinada de les tres i ens aniria guiant per la Vila per mitjà del GPS. Al arribar a cert punt, per exemple al centre de la plaça de Santa Maria, l'indicaria que està en un punt de la ruta i el faria apuntar primer cap al campanar. A la pantalla del mòbil veuria la imatge del campanar i sobreposada, una etiqueta amb el nom "Campanar de Sta. Maria" que faria pampallugues. Al prémer sobre aquest nom, la màquina li mostraria informació escrita i parlada sobre el monument. A diferència dels plafons, la informació que rebria seria molt més rica i extensa i podria enllaçar directament a altres webs. A continuació, sense haver de caminar, el mòbil el faria girar uns 180º i en veure en pantalla el monòlit dels Herois, de la mateixa manera que abans, podríem rebre informació sobre els fets del 10 d'Abril i les guerres carlines.

Trobeu això irreal? Potser la distància entre la fantasia i la realitat es de només dos anys. Per això, el meu desig és que des de les administracions (Ajuntaments, Consell Comarcal) s'aposti decididament per aquest tipus de tecnologia per potenciar el turisme cultural. Per ser pioners en l'accelerat món de les noves tecnologies, cal començar a treballar des d'ara mateix.

El bloc: “Operació Cabrinetty” - <http://operaciocabrinetty.blogspot.com>

Per Erola Simon Lleixà i Àngels Terrones

Josep Cabrinetty i Cladera (1822-1873), oficial isabelí, va alliberar la vila de Puigcerdà assetjada per les tropes carlines del general Savalls els dies 10 i 11 d'abril de 1873 durant la Tercera Guerra Carlina. Gràcies a la seva intervenció providencial Puigcerdà es va lliurar de la destrucció i del saqueig que de ben segur hagués patit en mans dels carlins en el cas que aquests haguessin pres la plaça resistent. Pocs mesos després del setge, Cabrinetty moria en una escaramussa al municipi d'Alpens (Osona). Al 1880, en homenatge i agraïment a la seva figura, la vila de Puigcerdà va dedicar una estàtua de marbre a Josep Cabrinetty que fou col·locada al bell mig de la plaça Major. Ja llavors va ser costejada amb les aportacions dels veïns i amics de la vila. L'estàtua, de la qual en conservem memòria a través de les abundants postals i fotografies de principis del segle XX, va presidir la plaça fins que al 1936 els anarquistes la destruïren.

Enguany, l'Ajuntament de Puigcerdà ha iniciat la remodelació de la plaça Cabrinetty en el marc dels arranjaments de les places del nucli antic de la vila. En motiu d'això, diferents entitats i associacions de Puigcerdà han proposat la recuperació de l'estàtua.

Recuperar l'estàtua per subscripció popular.

La recuperació d'aquest element del patrimoni és una iniciativa popular sorgida d'aquelles persones i entitats sensibles amb la història del municipi. Nombroses associacions de tots els àmbits s'han adherit a la proposta i conjuntament han organitzat un sistema per recollir les aportacions dels veïns en un compte bancari i sufragar la nova estàtua. Per tal de promoure la recollida de diners i fer conèixer el projecte, sobretot en la temporada d'estiu quan Puigcerdà multiplica els seus habitants, la plataforma ha impulsat diferents activitats.

La Biblioteca Comtat de la Cerdanya i l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya hem cregut indispensable adherir-nos a la iniciativa, no només d'una manera formal o econòmica sinó essencialment qualitativa. Així, hem imaginat i elaborat l'**Operació Cabrinetty**.

L'objectiu de la nostra proposta respon, d'una banda a la necessitat de contextualitzar i recordar qui era i què va fer per Puigcerdà en Josep Cabrinetty que justifiqui ara, 150 anys més tard, el seu record en forma d'estàtua. D'altra banda, col·laborar amb la difusió i l'èxit de la iniciativa recaptatòria, creant d'alguna manera un marc de referència i fins i tot un

espai de discussió i participació.

Amb aquests objectius i sense cap mena de pressupost per dedicar-hi, hem decidit aprofitar les possibilitats enormes que ofereix l'eina del bloc i crear un dossier virtual de materials bibliogràfics i arxivístics a l'entorn de la figura de Josep Cabrinetty i sobretot de la temàtica del carlisme a Catalunya i a la Cerdanya.

Més enllà de tot el que hem exposat fins aquí, pensem també que iniciatives com aquestes aporten valor afegit als nostres centres, ens vinculen socialment a la població, demostrem la utilitat i presència de la Biblioteca i de l'Arxiu en una de les múltiples facetes de la nostra feina com és la difusió dels nostres fons. En definitiva, ens impliquem en la vida del municipi tal com ens correspon com a institucions indiscutiblement vinculades a la cultura.

EL BLOC

L'eina

En el moment en què vam decidir tirar endavant el projecte va caldre buscar una eina que respongués a les nostres necessitats i que alhora facilités al màxim la difusió dels materials. L'opció del bloc va ser finalment l'escollida pels motius següents:

- La creació i el manteniment és gratuït i no requereix el suport de cap servei ni professional informàtic.
- El gestiona el propi personal de la Biblioteca i l'Arxiu
- Permet la incorporació de tot tipus de suports: textuais i gràfics en aquest moment, amb la possibilitat d'afegir-ne d'altres en el futur: sons, visuals, ...
- Dinamisme: el bloc creix, s'amplia i s'actualitza molt fàcilment
- Interactivitat: els usuaris poden participar, enriquir i millorar el bloc
- És un format popular molt usat pels joves
- Accessible amb un enllaç des dels webs de la Biblioteca i l'Arxiu però amb pàgina pròpia independent
- Accés obert a tots els continguts i facilitat de descàrrega dels materials
- És una eina didàctica pels professors i estudiants de secundària
- És una eina formativa per qualsevol tipus de públic

L'estructura

L'estructura del bloc es correspon a l'estètica i la disposició habitual d'aquesta mena d'eines. Ha primat sobretot la facilitat d'ús de la pàgina i l'ordre i l'organització de la informació aportada. La part superior de la pàgina és sempre la capçalera del bloc amb una frase al·lusiva al general Cabrinetty i la seva estàtua i a partir d'aquí la informació es distribueix en tres cossos ben diferenciats, els laterals són fixos i el central va variant a mesura que l'usuari cerca la informació.

Al cos lateral esquerre apareix un article on es descriu el perquè de la creació del bloc i les raons i motivacions de la seva publicació. Tot seguit hi ha una sèrie d'enllaços amb les entitats, institucions i grups que formen part de la iniciativa de construcció de l'estàtua.

Al cos central és on s'ubica la informació i els continguts del bloc. Els articles s'ordenen del més recent al més antic, com és habitual en aquest tipus d'eines. Sempre que la informació ho permet s'ofereix tot el contingut a la mateixa entrada, en el cas dels documents textuais i d'hemeroteca l'entrada ofereix l'enllaç per arribar al document complet.

Al cos lateral dret hi apareixen les set categories en què hem dividit la informació present al bloc, de tal manera que l'usuari tingui clar quina és l'organització de la informació. Tot seguit hi apareixen els seguidors, l'arxiu de la pàgina i el comptador de visitants.

El contingut

El tipus i la quantitat d'informació de què disposàvem ens va fer plantejar i, en certa forma, condicionar l'organització del bloc, de tal manera que la consulta fos fàcil i clara i que l'usuari pogués navegar sense problemes sabent sempre on es troba.

La informació està classificada en set categories, que poden ser ampliades quan es consideri necessari, així cada vegada que redactàvem un article l'indexàvem amb la matèria corresponent al seu contingut per facilitar-ne després la recerca.

Les categories són:

1. Actualitat: Tota la informació que té a veure amb la iniciativa de construcció de l'estàtua (articles de premsa, cartells, presentacions, ...).

2. Bibliografies: Llistat dels llibres disponibles a l'Arxiu i a la Biblioteca sobre carlisme i guerres carlistes a Catalunya i la Cerdanya, al costat de cada cita s'indica on es troba el document. Els llibres no es troben a text complet, només hi trobarem la cita, però són consultables *"in situ"*.

3. Context històric: Aquest apartat pretén contextualitzar, des d'un punt de vista històric, social i polític el carlisme, la relació de Puigcerdà i la Cerdanya amb les guerres carlistes i la figura de Cabrinetty. Ens hem basat, i gairebé sempre transcrit, obres de referència generals i locals. L'usuari pot ampliar els seus coneixements a partir d'aquestes fonts que es troben citades al principi de cada article. Aquesta secció pot ser molt útil a tots aquells que vulguin una introducció al tema, especialment els estudiants.

4. Documentació gràfica: En aquesta categoria trobem digitalitzades les postals provinents de la Col·lecció de postals de l'Arxiu on apareix l'estàtua de Cabrinetty, i, per

il·lustrar la contesa i l'època, una col·lecció de gravats que fa referència al mateix setge de Puigcerdà. La premsa internacional es va fer gran ressò del setge i de la guerra carlista a Catalunya en general, per il·lustrar els seus articles sobre el tema encarregava dibuixos i gravats als corresponents gràfics. Veiem clarament com alguns gravats són presos de l'original i d'altres són imaginats a través, segurament, d'una narració detallada de l'escenari i dels fets. Tot el material gràfic està referenciat amb el títol, número i data de la publicació. Una part del material ha estat cedit per col·laboradors de Puigcerdà i la resta s'ha obtingut del buidat d'hemeroteques digitals.

5. Documentació textual: Correspon a les actes del Plens Municipals de l'Ajuntament de Puigcerdà en les dates del setge. Hem seleccionat aquelles actes que fan referència als fets per mostrar una font primària. S'han digitalitzat actes de 1873 (moment del setge) i del 1880 (quan es va erigir l'estàtua). Cada una d'elles està penjada en format PDF i es poden descarregar. Totes les actes s'han extractat perquè, amb un cop d'ull es pugui conèixer el seu contingut.

6. Llibres: Els fets viscuts a Puigcerdà van generar arreu reaccions de simpatia, i van inspirar diverses novel·les i obres de teatre que tenien com a tema central la valentia i l'heroïtat dels vilatans enfront dels atacs carlistes. Aquests exemplars, que formen part de la biblioteca de reserva de l'Arxiu, s'han digitalitzat, s'han penjat al bloc en format PDF i es poden descarregar en la seva totalitat. Es tracta d'un material de gran interès publicat pocs anys després de l'atac carlista. Aquesta categoria inclou també la digitalització del **Libro de Honor de Puigcerdà**, editat amb motiu del final de les guerres carlistes per guardar la memòria dels fets esdevinguts durant els setges que va viure la vila

7. Premsa de l'època: El setge de 1873 va ser seguit amb un gran interès per la premsa nacional i estrangera. Dins aquesta categoria apareixen els articles que hi fan referència. Basant-nos en les hemeroteques digitals hem buidat els principals diaris del moment per extreure'n els articles principals. Aquest material, que fins aquest moment es trobava dispers, ens ofereix el punt de vista contemporani dels fets. Apareix el títol de l'article i el títol, número i data de la publicació. Aquesta categoria inclou també els articles de les publicacions locals que fan referència, sobretot, a la inauguració de l'estàtua.

CONCLUSIONS

"Operació Cabrinetty" ha sorgit d'una circumstància molt concreta, la recuperació en forma d'estàtua d'una part de la memòria històrica de la vila de Puigcerdà, que ha servit a dues institucions locals per establir un vincle de col·laboració que ha permès difondre uns materials i una informació que es trobava dispersa i que, en molts casos, era inaccessible pel ciutadà.

L'Arxiu exerceix una vocació més conservadora i disposa d'uns fons més rics, la Biblioteca té un fort esperit de divulgació general i una major experiència en els serveis virtuals, la combinació d'aquestes dues realitats ha afavorit la difusió d'uns materials i d'una informació que difícilment s'hauria pogut donar a conèixer a tant de públic amb un cost tan baix.

Les possibilitats que ens ofereixen avui les tecnologies de la informació ens han permès fer accessibles de manera àgil, flexible i clara uns materials que ja existien en format paper o digital però que no havien estat encara reunits ni adaptats per a l'ús general.

Això ens fa pensar que qualsevol temàtica, sigui o no local, és

susceptible de ser treballada de la mateixa manera amb l'objectiu de facilitar la difusió i l'ús d'uns fons que, malgrat ser d'un gran interès, queda, massa sovint, relegat a l'estudi d'especialistes i fora de l'abast del públic general.

D'altra banda no cal oblidar que el format bloc permet l'accés de manera natural a les generacions més joves, acostumades a un entorn digital i a una manera d'entendre el món cada vegada més virtual. És per això que l'eina utilitzada sembla força encertada per treballar amb estudiants de secundària, i està pensada perquè es vagin introduint gradualment en la matèria. Creiem que pot ser una experiència didàctica molt enriquidora pel que fa a l'estudi de la història local tant d'alumnes d'ESO i Batxillerat com del públic general. La barreja de suports i de formats facilita la consulta i evita la monotonia en un públic que ja és molt més "audiovisual" que "textual".

Per acabar cal dir que aquesta experiència ens obre un camp gairebé infinit de possibilitats en el tractament i difusió de temàtiques locals alhora que permet la interacció amb els propis usuaris i també amb totes aquelles entitats i institucions que vulguin participar en aquest tipus de projectes.

Erola Simon i Lleixà,
Directora de l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya
<http://cultura.gencat.cat/arxius/acce>

M. Àngels Terrones i Plaza,
Directora de la Biblioteca Comtat de Cerdanya
www.bibgirona.net/puigcerda

Puigcerdà, novembre del 2010

Puigcerdà (1874-1936): L'arribada del segle XX a la Cerdanya

Per Enric Quílez i Castro

Qui més qui menys, tots recordem com va ser el canvi de segle a la Cerdanya, l'1 de gener del 2001, any en què el món entrava al segle XXI de l'era cristiana. Després de moltes discussions sobre si el canvi de segle es produiria l'any 2000 o el 2001 i després del terrible efecte 2000 que semblava que anava a provocar la fi del món per culpa dels omnipresents ordinadors, les coses van passar sense pena ni glòria i ja estem a punt de concloure la primera dècada del segle XXI. Però com es va viure a la Cerdanya l'arribada del segle XX?

Faré servir com a font, l'exemplar de "La Cerdanya" del 6 de gener del 1901, que ens parla del nou segle:

(traduït del castellà)

"El segle XIX es va despedir dels cerdans de la manera més brusca en què podia fer-ho, perquè després d'un mes de desembre tan calmos que havíem passat, ens va sorprendre que hagués de concloure nevant a més no poder des de la caiguda de la tarda de dilluns fins a prop de la mitja nit, quan es va aixecar una terrible tempesta de neu i aire que va fer desistir a tots aquells que volien festejar el final de segle i assistir a la missa cantada que se celebrava a totes les esglésies de la comarca.

Malgrat el temps, molts veïns es varen reunir a la nostra Església de Santa Maria [...], la qual va concloure amb l'execució a l'orgue del popular Himne Cerdà, interpretat admirablement pel jove mestre D. José Ferre.

La tempesta de neu que va continuar durant tota la nit va ser motiu que la diligència no gosés sortir cap a Ripoll a l'acostumada hora de les cinc de la matinada. Amb tot, el correu va sortir a les set amb cavalleria i amb moltes penes va creuar la collada de Toses, arribant a Ripoll a les sis de la tarda. Aquell dia no es va rebre cap correu provinent de Barcelona.

[...]

Un altre desastre ocasionat per l'esmentat temporal hem de lamentar els puigcerdanesos. Carregada de neu la llera de la sèquia, no va poder circular aigua i, esgotat el cabal de l'estany, no es va poder produir electricitat, essent forçós de recórrer al petroli, fins que torni a arribar l'aigua de Riutés, operació en la qual treballen quaranta persones.

Divendres, tot i mantenir-se el cel serè i de lluir el sol sense cap destorb, la temperatura va baixar en ple dia a 2 ó 3 graus sota zero, degut a una violenta tempesta que dominava la vall del Querol i que va envair totes les muntanyes del sector nord.

S'ha hagut de deixar tot tipus de treballs a l'aire lliure i alguns d'altres que no permeten calefacció interior".

Quin panorama! I com canvien els temps!

En primer lloc, podem veure que la gent, malgrat les inclemèn-

cies del temps, anaven a missa. I no a la del Gall, que és molt destacada, sinó a la de cap d'any. Avui dia les celebracions de cap d'any són molt diferents.

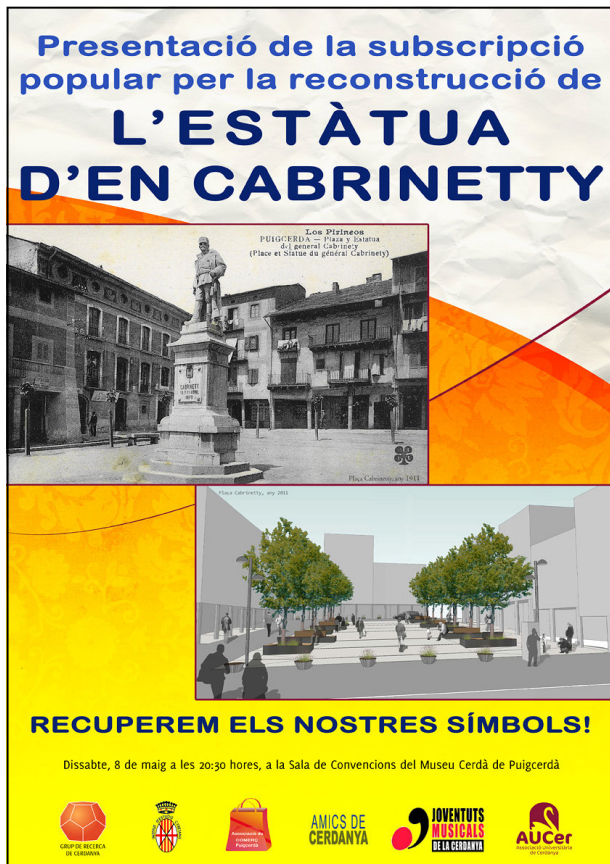
Un altre aspecte molt remarcable és com era de vulnerable la població a les tempestes de neu i a les baixes temperatures. L'aigua de l'estany servia per alimentar una central elèctrica, situada a la zona de la font del Cúcuru, on es produïa l'electricitat que consumia la Vila. Com que la neu havia tapat la sèquia, el flux d'aigua que arribava a l'estany s'havia interromput i no era possible produir electricitat.

Tot això, lligat a les baixes temperatures posteriors del temporal, impedié que la gent treballés amb normalitat.

Un altre aspecte molt important és la sensació d'aïllament que devien patir els puigcerdanesos de l'època, cosa que queda perfectament descrit en les dificultats de rebre correu o en les vicissituds per anar en carruatge des de Puigcerdà a Ripoll creuant per una infernal collada de Toses nevada, molt més impracticable que la d'avui dia.

Campanya de qüestació popular per la recuperació de l'estàtua del general Cabrinetty

Aprofitant la reforma urbanística en curs que s'està duent a la Vila de Puigcerdà, un conjunt d'associacions de tot tipus, relacionades amb Puigcerdà i la Cerdanya hem decidit d'impulsar una campanya per a la recuperació de la malaguanyada estàtua del general Cabrinetty, que presidia la plaça amb el mateix nom i que va ser incomprensiblement destruïda durant la Guerra Civil, malgrat l'estimació que els puigcerdanesos tenien i tenen per la figura del general.

És possible que algú es plantegi molt legítimament si val la pena, després de tantes dècades i amb la situació econòmica preocupant en què vivim, la recuperació de l'estàtua i si cal fer l'esforç econòmic necessari per aconseguir aquesta tasca. No hi ha coses més importants en què gastar els diners?

Evidentment, tothom és lliure de pensar allò que vulgui, però deixeu-nos exposar els nostres arguments a favor de la recuperació de l'estàtua, precisament en els difícils moments en què vivim.

En primer lloc, l'estàtua del vell general és un símbol de Puigcerdà. No aixeca oposició per part de gairebé ningú i representa una època en què la població es va mostrar unida davant dels problemes. Concretament davant d'una invasió imminent, una situació molt pitjor que la que vivim a l'actualitat i van arriscar hisendes i les seves vides en la defensa de la Vila. És, per tant, un símbol a la unitat (tan mancada avui dia) i a la feina ben feta.

En segon lloc, Puigcerdà té relativament poc patrimoni arquitectònic. Les guerres i les malifetes d'uns pocs han acabat destruint bona part d'allò que teníem. Creiem que és feina i obligació de tothom vetllar pel nostre patrimoni i de recuperar-

lo en la mesura del possible. L'estàtua formarà part d'aquest patrimoni i esdevindrà un element turístic més per una vila que viu en bona mesura del turisme.

En tercer lloc, la recuperació de l'estàtua és una tasca voluntària, sufragada a base de donacions, sobre tot de particulars. No estem parlant d'una obra pública, ja que llavors sí que ens podríem plantejar si aquests diners no es podrien destinar a coses més urgents, sinó de donacions voluntàries. Recordem que l'estàtua original d'en Cabrinetty també es va finançar mitjançant les donacions voluntàries del poble.

En quart lloc, perquè cal ser agraïts. La figura de Cabrinetty va ser cabdal per la salvació de Puigcerdà i pel triomf de la Vila envers dels setges carlins. De no haver estat per ell, possiblement s'haurien produït fets luctuosos importants.

En cinquè lloc, perquè en aquests temps en què tant es parla de recuperar la memòria històrica, hauríem de retre homenatge a tots els herois que van participar en la defensa de la Vila i que es personalitzarien en la figura del Cabrinetty.

En sisè lloc, perquè aquells fets són l'origen, en bona mesura, de l'actual model econòmic de la Vila. Arran d'haver estat Puigcerdà una vila lliberal envoltada de territoris carlins i de la seva defensa aferrissada de la legalitat vigent, la burgesia benestant barcelonina va posar els seus ulls en la nostra terra i la van convertir en centre de peregrinació estiuenca. Va començar el turisme en la forma en què encara avui coneixem i tot gràcies als fets de resistència victoriosa d'aquella època.

És per tot això i per molts més motius que creiem que val la pena aprofitar la imminent reforma de la plaça Cabrinetty per retornar l'estàtua del vell general al lloc d'honor que li correspon.

Finalment, creiem que anem pel bon camí. Només cal veure la quantitat d'associacions que s'han posat d'acord amb un objectiu comú, cosa inèdita en la nostra Vila: Ajuntament de Puigcerdà, Grup de Recerca de Cerdanya, AUCer, Amics de Cerdanya, Institut d'Estudis Ceretans, Joventuts Musicals de Cerdanya, Associació de Comerç, Ràdio Pirineus, Museu Cerdà, Arxiu Històric Comarcal de Puigcerdà i Biblioteca Comtat de Cerdanya.

Per tant, us demanem que feu les vostres aportacions al següent compte corrent:

2030 - 0016 - 42- 3300023554 (Caixa Girona)
Titular del compte: Associació Cerdanya Cultura

Especificant al concepte el vostre nom i cognoms (si així ho desitgeu).

Recuperem els nostres símbols!!!

A la cua del pa

Per la colla de Cua de Llop.

- Senyora 2: Va marxar tard?
- Senyora 1: No gaire, visita de metge, quan es va posar a ploure
- Senyora 2: Aiui!, i anava a peu?
- Senyora 1: Sí, però li vaig deixar una bossa del Supeco pel cap
- Senyora 2: Li vas donar?
- Senyora 1: Nooo, me la tornarà demà.

Allà tenim al Cadell que mira al Nyerro, i el Nyerro que mira al Cadell. La bossa? La bossa del súper?

- Cadell: Saps una cosa Nyerro...
- Nyerro: Dignes Cadell...
- Cadell: **Haurem de tornar a treure el trabuc!**

Hi havia una vegada un Nyerro i un Cadell a la cua del pa d'un poblet de la Cerdanya, quan van presenciar aquesta conversa:

Una senyora del país li diu a una altra

- Senyora 1: Ahir va venir la Maria a casa
- Senyora 2: ...
- Senyora 1: Va venir a veure la padrina
- Senyora 2: I què fa?
- Senyora 1: Pots imaginar a la seva edat un refredat és ...
- Senyora 2: No... la Maria
- Senyora 1: Ah! Bé. Aquesta amb els pisos que té ... Es veu que els ha llogat tots aquesta temporada
- Senyora 2: Mira que bé, no com d'altres
- Senyora 1: Sí filla, enguany trobo que no surten com abans eh?
- Senyora 2: Diuen que és la carretera nova; amb una hora ja hi són a esquiar!
- Senyora 1: Oh! I "baratus" no els pots posar que després els "gastus" et queden a tu.
- Senyora 2: I tant ...
- Senyora 1: ...
- Senyora 2: ...
- Senyora 1: Doncs sí...

Hostes vingueren que de casa ens tragueren

Per lo Minyó de Montellà.

Com a complement de l'anterior columna –A la Cua del pa-escrita per la colla del famós bandoler cerdà, en Cua de Llop, aquesta columna vol oferir anècdotes curtes que han succeït els darrers anys a la Cerdanya i que han estat presenciats per un altre famós bandoler cerdà: lo Minyó de Montellà.

Quan estudiava a Barcelona, sovint em preguntaven que d'on era. Quan els deia que de la Cerdanya o de Puigcerdà, alguns se'm quedaven mirant amb cara de pensar: "Ai, pobre xicot" i em deien amb tota la naturalitat del món:

- Ah, sí, en el Pirineo. ¿Pero tenéis luz en Puigcerdà?

El primer cop se'm va quedar cara de tonto. A partir d'aquell cop vaig aprendre la lliçó i els deia qualsevol animalada, com que féiem el llum amb molins tirats per bous o alguna cosa per l'estil. El més greu és que s'ho creien.

Ara suposo que deuen preguntar si arriba la XDSI o la TDT.

Avui dia el que està de moda és el mòbing rural. És a dir, expressat en plata, tocar-li allò que no sona al pobre pagès, que ja prou problemes té per sobreviure, perquè alguns (no tots, la majoria no són així, per sort) han decidit que això no era "el paraíso de la alta montaña" que els havien venut a l'agència immobiliària.

Així es queixen de tot: de l'olor de fems i de les mosques i és clar, els ajuntaments transigeixen i els "suggereixen" als pagesos que siguin bons minyons i que femin en dilluns, que així quan els senyorets de la gran ciutat arribin dissabte, l'olor ja s'haurà esvaït.

Altres es queixen, com si de Quasimodos es tractessin, de les campanes. I els ajuntaments transigeixen i fan que aquestes no sonin de nit, no sigui que tanta quietud els provoqui una crisi nerviosa als senyorets urbanites. Curiosament, a la ciutat no els molesta el soroll nocturn. Clar que molts d'ells deuen viure en alguna ciutat dormitori on no se sent una ànima de nit i ja se sap, la Cerdanya de nit és molt sorollosa.

Altres es queixen del dringar de les esquelles de cavalls i de vaques. Un dia, parlant amb una pagesa que llogava cases als de fora em deia:

- No se m'han queixat encara, però per si de cas, silenci les esquelles els caps de setmana i així m'estalvio problemes.

O sigui, que ens posem la bena abans que ens fem la ferida, no fos cas que s'infectés.

Un altre esport molt difós darrerament a la comarca és circular per les vies secundàries, especialment per camins polsegosos, fent el major soroll possible i causant un gran impacte. Per fer-ho, fan servir motos de trial, *quads* o *buggies*. Tot s'hi val.

Naturalment, la gent que s'hi passeja, els animals que hi transiten o la gent que hi va a cavall que es fotin. Ells són més macos que els demés.

Un cop, fins i tot, vaig veure una escena que em va entendre. Anava en cotxe circulant per una pista forestal i al davant meu anava un altre cotxe. Al cap d'una estona, ens vam trobar un ramat de vaques assegudes al bell mig del camí. La conductora del vehicle que anava al davant es va posar histèrica i va començar a tocar el clàxon. Naturalment, la vaca ni es va immutar. Al cap d'una estona, quan ja no sabia què fer, va sortir va agafar una pinya i li va llançar, amb tan mala fortuna que va impactar contra una de les cries de la vaca. La mamà vaca es va empenyar i se li va apropar amb cara de pocs amics. La dona es va posar a xisclar i es va tancar al cotxe mentre la vaca li anava fregant amb l'esquella el cotxe. No cal dir que li va deixar la pintura feta caldo. Finalment, la vaca es va apartar i la senyora va poder continuar el seu trajecte. Consell: no us fiquen mai amb una vaca i menys si té vedells al seu càrrec.

Un altre fenomen que s'ha estès darrerament entre la gent forània aimant dels animalons del camp és ficar-se a les granges amb tota la família a veure els cavalls, les gallines, les vaques i tot allò que es mou, sense demanar permís i sense encomanar-se a ningú. I és clar, el pagès quan se n'adona, s'empenya. Alguns fins i tot es resignen. Però penseu que un dia aneu a la ciutat i us fiquen a casa d'ells sense dir res i us troben al bell mig de la cuina, buidant la nevera. Què no farien? Possiblement us fotrien un bon cop de puny i de segur que us denunciarien. Però ells tenen patent de cors i sembla que es poden ficar a les propietats privades sense que ningú no els pugui dir res. Ja se sap, són al camp.

Quan arriba la temporada de bolets, podem veure el curiós espectacle d'un corrua de cotxes i de tot-terrenys pujant per les muntanyes pirinenques. El més divertit és que si pares el cotxe, encara que sigui per fer pipí, no manca mai el agosarat que estaciona el seu vehicle al costat del teu perquè deu pensar que allà es fan bolets, perquè si tu t'has parat, és perquè coneixes el territori. Així, la gent s'espia. Jo he arribat a veure coneguts que deixaven el cotxe a un quilòmetre del lloc on es feien els bolets, per despistar i feien la resta del recorregut caminant.

Una altra creu que hem de patir els habitants de les comarques "rovelloneres" és la curiosa creença que tenen els de fora que nosaltres som enciclopèdies amb potes. Així, després d'omplir la cistella amb tot tipus de bolets que no coneixen –per què els agafen, doncs?– et veuen i et pregunten:

- Escolti, que aquests bolets es mengen?

I com respon un amic meu molt savi:

- Sí, miri, tots els bolets es mengen. El que passa, és que alguns només es poden menjar un cop.

Requiescat in pacem.

Cerdans del Baridà

Per Guillem Lluch

Foto: Gael Piguillem

Degut a la meua feina de periodista, m'he de moure a diari per la comarca i conèixer tot tipus de gent. Quan em pregunten si sóc de Cerdanya els responc que sí, i quan em pregunten de quin poble sóc, els dic que de Montellà. Molt sovint aquest fet porta lligada la frase: "ah, però vosaltres ja tireu més cap a la Seu, home!". És ben cert que les relacions dels veïns de Montellà, Martinet, Estana, Lles, Travesseres o Aransa són més fortes amb la Seu d'Urgell que no pas amb Puigcerdà. De motius n'hi ha molts: tenim les dues ciutats a la mateixa distància, però a l'hora d'anar a comprar, el mercat de la Seu és més gran que el de Puigcerdà i els productes de botigues i supermercats, en general, són més barats que a Puigcerdà. A nivell educatiu, els estudiants de secundària de Montellà i Martinet, Lles i Prullans, baixen a estudiar a la Seu, ja que la línia de transport escolar no els duu cap a Puigcerdà, sinó cap a la capital de l'Alt Urgell. Tot plegat fa que la majoria de relacions socials les establim amb la Seu d'Urgell més que no pas amb Puigcerdà.

A banda, la febre constructora de fa uns anys va afectar molt més la Cerdanya inclosa dins la província de Girona, que no pas la Cerdanya que forma part de Lleida, especialment el Baridà. Això va fer que molta gent de Lles, Montellà o Martinet veiés com a estranys i diferents molts pobles de la gran vall que havien quedat envaïts pel ciment i les segones residències. Finalment, la febre del totxo va traspasar fa pocs anys la frontera provincial i va arribar als pobles de més avall de

coll de Saig. Si bé es cert que el Baridà i la Batllia s'han conservat força més que la resta de la comarca, l'expansió de les segones residències ha acabat afectant i gairebé homogeneïtzant tota la comarca, de manera que un pot trobar la mateixa "típica casa amb era ceretana" tant a Llívia com a Montellà. En definitiva, i tornat al que anava, és ben cert que la gent del Baridà tenim més tirada cap a la Seu, però això vol dir que no siguem o que no ens sentim cerdans? Jo crec que no.

Molta gent, bàsicament de Puigcerdà, no pot entendre que tinguem més relació amb la Seu que no pas amb la seva Vila però que a la vegada ens sentim igualment cerdans. Tampoc voldria donar la sensació, perquè seria ridícul, que la "qüestió identitària" està constantment al carrer, i que la gent es pregunta, tota torturada, si és més cerdana o alturgellenca. Igual que un veí d'Alp no es planteja si és cerdà, perquè és evident, un veí de Montellà, tampoc. La diferència és que sovint en dir que ets de Montellà, molts cerdans pràcticament no et consideren de Cerdanya i penso que això ho fa el desconeixement. Precisament, una de les riqueses de Cerdanya és la seva diversitat. Un veí de Llívia, segurament, tindrà molt poca relació amb un veí de Lles, però tots dos comparteixen el mateix sentiment de pertinença a la comarca.

Si bé és cert que la gent del Baridà tirem més cap a la Seu, no ens sentim alturgellencs, ni per la història, ni per la parla, ni pel caràcter. Cal deixar clar que el nostre primer àmbit de relació són Martinet i Bellver, on hi anem a comprar, al metge, a la farmàcia, a fer el tallat a mig matí o a fer la primera copa el dissabte al vespre, i no crec que ningú pugui dubtar de la "cerdanyia" de Bellver. A nivell escolar, els nens de les escoles de Montellà, Martinet i Lles comparteixen la ZER, la Zona d'Escoles Rurals, amb les escoles de Prullans i Prats i realitzen totes aquelles activitats que es fan a nivell comarcal, com ara la diada de l'arbre. Tot plegat fa que ningú d'aquests pobles del Baridà posi en dubte la seva pertinença a Cerdanya, fins el dia que va a Puigcerdà a Alp o a Llívia i sent la cèlebre frase de "vosaltres ja sou més de la Seu...". També he sentit a dir molts cops que Martinet i els pobles del voltant ja són més aviat de l'Alt Urgell per la qüestió orogràfica, ja que no es troben ubicats a la gran vall cerdana. Els que diuen això, m'agradaria que poguessin un dia a Lles o a Estana a observar l'espectacularitat del paisatge, amb les muntanyes de Font-romeu i d'Eina al fons i la plana cerdana als seus peus.

Insisteixo en què no vull donar la sensació que la identitat de la gent del Baridà sigui un tema candent als nostres pobles. Un dia vaig preguntar a la meua àvia, filla de Montellà, si creia que la gent gran del poble, i ella mateixa, se sentien de Cerdanya. Em va mirar amb cara d'estranyesa i em va dir "i d'on vols que ens sentim, sinó?". Crec que aquesta és la realitat, que als nostres pobles ningú no es para ni cinc minuts a preguntar-se si és o no és cerdà. En canvi, però, de cara a la resta de Cerdanya no acabem de ser cerdans del tot, sinó que som uns grans desconeguts que no saben ben bé on ubicar.

El Festival d'Orgues de Ponent i del Pirineu visita Puigcerdà

Per Albert Piñeira

Foto: Gael Piguillem

El proper dilluns 6 de desembre, a les 18 h, l'església de Sant Domènec acollirà novament un concert del Festival d'Orgues de Ponent i del Pirineu. El concert anirà a càrrec del pare Jordi-Agustí Piqué, monjo de Montserrat i un dels organistes d'aquest monestir benedictí.

El programa inclourà una àmplia mostra de la música per a orgue de tots els temps, des de Johann Sebastian Bach, el gran geni alemany del barroc, fins a Olivier Messiaen, el compositor contemporani per a orgue més rellevant, passant per autors com Viola, Daquin, Civil, Mendelssohn o Bonnet.

El Festival d'Orgues de Ponent i del Pirineu celebra enguany la 12a edició, amb 13 concerts –tots ells d'entrada gratuïta– repartits per 12 poblacions de les terres de Lleida i del Pirineu. En total, el certamen recorrerà 9 comarques.

A banda dels concerts estrictament d'orgue, en aquesta edició també s'ha previst la incorporació d'altres instruments i formacions musicals. Pel que fa als intèrprets, hi participaran organistes de procedències ben diverses (Catalunya, Mallorca, Aragó, Astúries, Andalusia, Rússia i Itàlia).

El cicle, que va començar el passat divendres 10 de setembre a l'església parroquial de Verdú, s'allargarà fins al proper

diumenge 28 de desembre. Sens dubte, es tracta d'una magnífica oportunitat per gaudir de la música de l'anomenat "instrument-rei", però també per conèixer el ric patrimoni d'orgues de les nostres contrades.

Un d'ells, l'orgue de Puigcerdà, és relativament nou, concretament de l'any 1996.

A Puigcerdà tenim notícia de l'existència d'almenys 10 orgues anteriors, des de 1440 fins a 1936, que testimonien la llarga tradició organística de la Vila.

A principis dels noranta del segle XX, es començà a gestar la idea de recuperar un cop més l'orgue de Puigcerdà, de la mà del llavors rector de la parròquia, Mn. Jordi Gasch, i de la comissió pro orgue que es va constituir, formada per Francesc Baró, Lluís Bosom, Antoni Brunet, Àngel Flotats, Carme López, Enric Orri, Josep Maria Piguillem i Josep Vinyet, a més del propi rector.

Després de diversos avantprojectes, es va encarregar la construcció de l'orgue al taller de Gabriel Blancafort de Collbató. El febrer de 1994 es va signar el contracte del nou instrument entre el taller Blancafort i la parròquia de Puigcerdà, i l'abril del mateix any s'iniciaren els treballs de construcció. El 13 de desembre de 1995 l'orgue va arribar a Puigcerdà i començà el seu procés de muntatge en una capella lateral a tocar del presbiteri. Finalment, el 31 de març de 1996 va tenir lloc la inauguració i benedicció de l'orgue, presidida per l'aleshores bisbe d'Urgell monsenyor Joan Martí Alanís. El concert inaugural va anar a càrrec de Jean Guillou, organista de St. Eustache a París, una dels temples més importants de la capital francesa.

Uns mesos després de la inauguració, el malauradament traspasat arxiver de Puigcerdà, Sebastià Bosom, i el nou organista de la parròquia, Salvador de Montellà, editaren l'obra "**Orgueners, orgues i organistes de Puigcerdà**", que ens permet endinsar-nos en la tradició organística de la Vila i conèixer amb més profunditat les característiques de l'actual instrument i tot el procés que va fer-lo possible, sorgit d'una iniciativa conjunta de la parròquia i la societat civil, i finançat per particulars, entitats diverses i institucions públiques.

Des de llavors, Puigcerdà torna a sentir els acords de la música d'orgue, que solemnitza les celebracions litúrgiques més importants de l'església de Sant Domènec i ha permès la realització de nombrosos concerts, entre ells els del propi Festival d'Orgues de Ponent i del Pirineu.

Agenda d'activitats del GRC del proper bimestre

NOVEMBRE 2010

- De l'1 al 7 de novembre: Exposició de la Flora del Parc Natural del Cadí-Moixeró a la Sala d'Exposicions Temporals del Museu Cerdà.
- Ds-Du, 6 i 7 de novembre: Jornades de Divulgació del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Al Museu Cerdà.
- Del 8 al 28 de novembre: Exposició a la Sala d'Exposicions Temporals del Museu Cerdà: "Les matemàtiques a la vida quotidiana".
- Ds, 13 de novembre, 18h, Conferència: "Les darreres notícies del cel", al Museu Cerdà. A càrrec d'Enric Quílez.
- Dv, 19 de novembre, 21h, Museu Cerdà, Setmana de la Ciència. Conferència: "Biodiversitat a la Mediterrània: ara i abans", càrrec de Enric Ballesteros.
- Ds, 20 de novembre, 17h, Museu Cerdà. Setmana de la Ciència. Presentació del número 4 de la revista "KER". A les 18h, Conferència: "Els mites de la ciència", a càrrec de Daniel Closa. A les 22h, Sortida astronòmica amb telescopis.
- Du, 21 de novembre, 10h, Sortida geològica per la comarca.
- Ds, 27 de novembre, 18h, Museu Cerdà, Fòrum Cerdanya: "L'ensenyament a la Cerdanya".

DESEMBRE 2010

- Ds, 11 de desembre, Museu Cerdà, Conferència: "Els sòls de Cerdanya", a càrrec de Rosa M. Poch i Jaume Boixadera.
- Dj, 16 de desembre, 20,30h, Museu Cerdà, Conferència: "Projecte de formació en reanimació cardiopulmonar bàsica per a familiars de persones amb risc". Acte conjunt amb l'Hospital de Puigcerdà.
- Ds, 18 de desembre. 18h, Museu Cerdà, Fòrum Cerdanya: "Els riscos del canvi climàtic".
- Dj, 30 de desembre, 21,30h, Museu Cerdà. III Jornada de Poesia i Música d'Hivern. El Cant de la Sibila.

